

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA A L'EDIFICI CARRER DEL PI,
16, DELS BOTERS , 2 , de BARCELONA

(Codi Servei d'Arqueologia de Barcelona: 097/15)

Dates de la intervenció i número exp. DGPC:

Del 7 al 30 d'octubre de 2015 / 1-14917

Del 7 al 24 de desembre de 2015 / 2-15193

Arqueòlegs Directors de la intervenció:

ANNA BORDAS TISSIER

JOSE MANUEL ESPEJO BLANCO

Gestió de la intervenció:

ATICS SL

Mataró, GENER 2016

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA

2 .INTRODUCCIÓ

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

3.1. Entorn geogràfic

3.2. Característiques geològiques

4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I INTERVENCIONS ANTERIORS

4.1. El desenvolupament d'aquest sector de la ciutat des del suburbium de Barcino fins l'actualitat.

4.2. Intervencions arqueològiques anteriors

5. METODOLOGIA I ÀREES AFECTADES

6. DESENVOLUPAMENT I RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

6.1. Zona 1

6.2. Zona 2

6.3. Zona 3

6.4. Zona 4: Soterrani

7. CONCLUSIONS

8. BIBLIOGRAFIA

9. FITXES DE LES UE DOCUMENTADES

10. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1.- FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Edifici del carrer del Pi 16; carrer dels Boters 2.
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS 89	E(X): 430938,8 m N(Y): 4581690 m UTM 31N/ETRS89
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 7 al 30 d'octubre i del 7 al 24 de desembre de 2015
PROMOTOR	Casacuberta Villamil, s.l.
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Anna Bordas i Jose Espejo (ATICS, SL) Planimetria: Àlex Moreno (ATICS, SL)

2. INTRODUCCIÓ

El solar que ocupa l'edifici del carrer Boters número 2 i carrer del Pi número 16 s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, per la qual cosa davant la constatació per part del Servei d'Arqueologia de Barcelona de l'inici d'unes obres el 14 de setembre, les quals afectaven el subsòl, sense cap tipus de control arqueològic, es va informar a la propietat que segons s'especificava a la llicència atorgada per dur a terme el projecte de reforma de l'edifici, calia posar-se en contacte amb aquest Servei, per tal de confirmar la necessitat de fer un control arqueològic dels treballs.

D'aquesta manera, el dia 17 de setembre es realitzà una visita d'obra juntament amb el gabinet d'arquitectes i la propietat, i es confirmà l'extensió real dels treballs a realitzar, que comportarà una afectació del subsòl, sempre tenint en compte que bona part de la finca ja presenta una planta soterrània. Se'ls informà que es procediria a redactar un projecte d'intervenció arqueològica (PIA) i que tots els rebaixos restants a executar en l'esmentada finca s'havien de realitzar amb control arqueològic.

A més a més, ateses les circumstàncies, juntament amb el seguiment arqueològic dels treballs que afectaven al subsòl previstos en el projecte, es van acordar unes mesures correctores per esmenar la informació perduda i les irregularitats realitzades.

L'edifici està inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic, Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona del 1979: cat. B, cap. II (palau) i cat. B, cap. VII (botiga), fitxes núm. 125 i 126. Resolució CLT/1099/2015 de 8 de maig per la qual s'incoa expedient de declaració de BCIN a favor de la Filatèlia Numismàtica Monge de Barcelona. Edifici inclòs al Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 1 – Sector Central, núm. d'element:48, Nivell B (Identificador 240). Es tracta d'una casa d'estil neoclàssic del segle XIX, de planta baixa i entresòl, principal molt alt i dos pisos, coronats per una potent cornisa lligada amb les pilastres dels paraments entre balcons mitjançant grans mènsules amb tríglifs. Tota la façana és de carreus regulars molt ben acabats. L'accés és realitza lateralment pel carrer del Pi, producte d'una important modificació que va fer desaparèixer el gran pati central, que probablement coincideix en el temps amb la instal·lació de la filatèlia Monge i que és perfectament visible actualment.

És especialment ressenyable el pis principal on resta un important conjunt de decoració pictòrica en sostres i parets.

La intervenció es va iniciar el dia 13 d'octubre de 2015. Aquest es va realitzar en dos fases, i de manera discontinua en el temps, segons les necessitats de l'obra, ja que en alguns casos s'havia de realitzar enderrocs. Els controls arqueològics van ser realitzats per l'empresa ATICS, SL, sota la direcció d'Anna Bordas en una primera fase, del 13 al 28 d'octubre, i per José Espejo en una segona fase, del 7 al 24 de desembre.

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC.

Geogràficament i geològicament la zona a intervenir s'emmarca dins del que s'ha anomenat el Pla de Barcelona el qual presenta unes característiques geomorfològiques molt concretes i que venen definides per dos elements:

- 1.- la pròpia gènesi de la unitat morfològica: dipòsits d'origen quaternari sotmesos a l'acció de diversos agents erosius
- 2.- les característiques climàtiques de la zona que condicionen en gran mesura la xarxa hidrogràfica que afecta a aquesta unitat morfològica.

La interacció d'aquests dos elements donarà com a resultat que durant el quaternari i més concretament durant l'holocè, aquesta zona estigués definida per un conjunt de petits estanys, aiguamolls i torrents els quals aniran alterant el relleu en funció de la seva capacitat erosiva. Aquests últims veurien afectada la seva acció erosiva segons les oscil·lacions climàtiques (fortes pluges, sequeres...) o per la diferent altura assolida pel nivell de base oceànic, aspectes que tindria un clar reflex amb l'alternança d'èpoques on predominés la denudació i d'altres la deposició de sediments, nòduls etc¹. Tot aquest paisatge es veurà afectat a partir de l'acció antròpica que buscarà nous espais i solucions davant de la pressió poblacional i econòmica: ampliació de les muralles, canalització de rieres, dessecaments, etc.

3.1. Entorn geogràfic

La intervenció arqueològica s'ubica dins del Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació des seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

¹ SOLÉ, 1963.

La **Serra de Collserola**, *horst* compostat per materials granítics i esquistosos, està limitat al nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Prelitoral), a llevant pel Turó de Roquetes (Besòs), al Sud pel Turó de Valldaura i a l'oest pel Llobregat. Presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512 m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210 m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat del Vent i el coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca²

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix arran de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173 m s.n.m.) fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla es visible a través de l'esglaó d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella, i que es documenta en la morfologia urbana: baixada de Jonqueres, de la Via Laietana, dels carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos. A partir d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

.- Plana alta: que va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20 m s.n.m. i amb una pendent del 4% i que està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos

.- Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassísim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i, sobre tot, l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània, que a mida que la línia de costa avancés, anirien desapareixent. L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en

² PALET, 1997

èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavineria a la zona de Sant Martí, el de Banyols per el passeig de Sant Joan-Lluís Companys, l'estany del Port, o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

Dins d'aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar³ que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè. És el cas de la muntanya de Montjuic, del turó dels Ollers, pel sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja, i com no el Tàber on s'assentava la ciutat romana. El constant avanç de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme han contribuït al rebliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de terra ferma.

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extralocal, ja que un neix a la zona del pre-pirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, però tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les Serralades Litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular amb fortes avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁴. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres. Aquestes són de caràcter torrencial i neixen al costat marítim de la Serralada Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrossegueu tot tipus de materials detrítics. En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

- sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual Passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va

³ PALET 1997, AA.VV. 1984

⁴ PALET 1997

desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riuades; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configurarien la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap a l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.

- sector sud-oest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.
- sector nord: la componen els torrents que desemboquen al Besòs i que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu; i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat durant la història del poblament de Barcelona objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions etc., per tal de fer viable l'espai urbà, com és el cas de l'àrea d'intervenció del projecte que ens ocupa. Situada al districte de Ciutat Vella de la ciutat de Barcelona (Barcelonès), concretament al barri de La Ribera. S'ha caracteritzat, des de l'antiguitat, per ser un espai creuat per diverses rieres, com la de Merdança o Sant Joan. Així doncs, juntament amb la poca altitud, es tractava bàsicament d'una zona d'aiguamolls, poc apte per l'hàbitat o l'activitat agrícola

Referent al terme municipal de Barcelona arriba a una extensió de 1.754.900 h i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5 Km d'amplada limitada al NW per la Serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital sempre ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció N-S la Catalunya Central (el Llobregat i l'eix Besòs – Congost – Ter).

En aquesta plana completament urbanitzada destaquen varies zones clarament diferenciades. El nucli antic que correspon a la primitiva ciutat romana damunt del Mont Tàber (15 metres) proper al mar. Després, el nucli de Montjuïc al sud, que s'aixeca suaument al pla i que cau bruscament sobre el mar fent-se inexpugnable el seu accés des de aquesta posició. A la vegada, tenim els ravals més pròxims que s'originaren entorn aquests nuclis. Per últim, està tota una sèrie de nuclis poblacionals que emergits fora muralles acabaran essent absorbits per la ciutat en una de les seves dues importants crescudes (les muralles del S. XIII o l'expansió del S. XIX amb la creació de l'Eixample).

3.2. Característiques geològiques

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta, per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres que s'assenten damunt d'un basament granític i que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina, on el trobem alterat pel clima mediterrani i se'l coneix com a *sauló*⁵. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimiteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell-gris⁶. Un clar exemple d'aquests és el Montjuïc i el turó de Montgat. A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions orientades NE-SO produïdes a partir del plegament de les formacions pliomicocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (*Mons Taber*, Puig de les Fàlzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari i que l'autor SOLÉ⁷ va diferenciar dues unitats :

⁵ PALET, 1997

⁶ PALET, 1997, p. 46-47

⁷ SOLÉ, 1963, p.23

- la plataforma superior que s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i que baixa poc a poc fins a la mar. Considera que aquesta plataforma, molt afectada per l'acció dels torrents que han excavat incisions moltes vegades de més de desenes de metres, és on s'assenta pròpiament la ciutat, sobre tot el sector antic. El substrat està constituït per les argiles i sorres grogues pliocèniques, damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris, molt potents i de naturalesa variada, però que la major part respon a aportacions torrencials i format per graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo. Es tracta de còdols de quars, quarsita, pissarra, procedents del Paleozoic del Tibidabo, barrejats amb argiles vermelles, conegudes popularment amb el nom de "fetge de vaca".
- la plataforma baixa que va del graó o talús erosiu de 20/30 m de desnivell fins a la línia de costa. Està composta per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que és repeteix cíclicament unes tres vegades. Per aquest motiu se'l coneix com "trícicle". Aquests nivells són de baix a dalt ⁸:

.- argiles vermelles de procedència col-luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, és a dir, una fase humida i un altra de seca.

.- llims groguencs d'origen eòlic, *loess*, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred

.- per últim trobem el que s'anomena torturà, que són la formació de crostes calcàries, les quals s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes

⁸ SOLÉ, 1963, p.29-31

anterior, és a dir, més humit que durant el *loess* perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal de que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I INTERVENCIONS ANTERIORS

Aquest sector de la ciutat de Barcelona es situa dins del suburbium de la ciutat romana de Barcelona. Es tracta sobretot d'una zona d'arenys delimitada per el cursos de diverses rieres que baixen de la zona de la Serra de Collserola i que van a morir al mar. En època prehistòrica la zona sembla que ja hauria estat ocupada durant el V mil·lenni, tal i com ho evidencia la troballa d'un enterrament del Neolític Antic a la zona propera de la Plaça Vila de Madrid. Però serà amb la fundació de la Barcino que aquest sector de fora muralles passarà a formar part d'una zona de caire rural, esquitxada per diverses viles i instal·lacions de caràcter agrícola.

4.1. El desenvolupament d'aquest sector de la ciutat des del suburbium de Barcino fins l'actualitat.

Amb la fundació de la colònia de Barcino, s'estructurà també tot el territori al voltant de la ciutat. Es crearen vies, probablement reutilitzant antics camins, d'entrada i sortida de la ciutat. Una d'aquestes, i que anava en direcció nord-oest, discorria per l'indret de l'actual plaça Vila de Madrid. A l'estar aquesta via situada en el suburbium immediat de la ciutat, s'usà com a via sepulcral, és a dir, es van utilitzar els seus marges com a espai funerari. Aquest fet ja quedà tàcitament documentat amb les excavacions dels anys 1954 i 1956/57. La intervenció del 2000-2003 va permetre conèixer l'ordenació de la resta de l'indret en aquests segles, establint-se una evolució cronològica i funcional que va del segle I al V d.C., que queda representat en les diverses modalitats d'inhumació.

A partir del segle IV-VII aquest sector de la ciutat patirà una menor pressió constructiva, aspecte que coincideix en moltes estratigrafies documentades en les intervencions de la zona amb la presència d'estrats d'aportació fluvial. Es documenten revingudes de riera, que donaren lloc a la formació de diversos estrats de graves, i còdols en els qual, en alguns casos es recupera fragments de ceràmica antiga molt rodada. En el cas de la intervenció al carrer Canuda, aquests estrats s'ubiquen també entre els estrats d'origen romà a la cota baixa, i queden coberts a sostre per estrats amb restes arqueològiques del voltant del segle XIV.

En plena època medieval, aquest territori que envolta la ciutat emmurallada anirà transformant-se a partir d'uns primers nuclis urbans o alous, identificats també com a burgs.⁹ Aquesta població s'anirà articulant entorn de dos construccions que definiran el quarter en ple segle XIV. El primer per antiguitat serà l'església de Santa Maria del Pi, de la qual es té constància en el selge X, formant part del que es coneixia com a pla o palma de Santa Maria del Pi, en el qual habitaven pagesos i hortolans. El segon, en ple segle XII, serà l'establiment de l'orde del Sant Sepulcre amb la fundació del priorat de Santa Anna, ubicat en el sector superior del quarter del Pi, en uns terrenys delimitats entre dos arenys (la Rambla i el Portal de l'Àngel actuals), al nord per l'alou de *Vmballi* i al migdia es parla d'un camí ja existent ¹⁰ i que coincidiria probablement amb el traçat del carrer Canuda i possiblement amb l'antiga via romana.

A finals del segle XIII i inicis del segle XIV, es posa de manifest un seguit de transformacions a la ciutat de Barcelona ¹¹ dirigides i impulsades pel Consell de Cent per tal d'adequar l'espai públic a les noves necessitats i de potenciar el paper polític i econòmic de la ciutat. Las anomenades vilanova del Sant Sepulcre i la del Pi no quedaran fora d'aquestes actuacions i patiran un major nombre de construccions i reformes envers una major pressió de població.

Però l'obra més destacada dirigida pel Consell de Cent va ser la construcció de les segones muralles de Barcelona, a finals del segle XIII, davant l'ofensiva del rei de França. Es tractava d'una construcció d'urgència que dotava la ciutat d'una cosa que en aquells moments no tenia perquè la qüestió defensiva no havia estat una prioritat fins aquell moment, tot i l'existència de portals documentats a principis del segle XIII, però que possiblement haurien tingut un paper administratiu i fiscal. D'altra banda, hi havia edificis, entre els quals alguns de religiosos, que quedaven fora del sistema de portals. És probable que aquest fet influís en la concepció del nou perímetre per tal que aquestes construccions quedessin dins de la zona protegida.

Aquest perímetre va incorporar alguns portals que ja existien, com el de Jonqueres o el de la Portaferrissa. Altres portals, com el del Pont d'en Campderà o el del Born, , van

⁹ BANKS, PH. (1985)

¹⁰ BUSQUETS, C.; PASTOR, I. (2005)

¹¹ CUBELES, A. (2003)

ser substituïts per noves construccions situades més enfora. De l'avenç específic de les obres, no se'n sap res, i també es desconeix amb quin ordre es van construir les defenses. L'única dada que tenim és la làpida en què es dóna fe de l'acabament del Portal Nou l'any 1295, conservada al Museu d'Història de la Ciutat. Tampoc no es coneix amb precisió si el recinte es va arribar a concloure i quin perímetre seguia. És segur que tot el front marítim es va deixar sense fortificar, mentre que pel costat de terra es devia descriure un arc que anava des d'on avui hi ha el parc de la Ciutadella fins al capdavant de la Rambla. És possible que alguns sectors d'aquest arc, inclosos els extrems, no s'acabessin del tot.

Al segle XIV, concretament l'any 1357 la ciutat de Barcelona va demanar autorització al rei Pere III per refer i millorar les defenses de la ciutat. El rei de Castella havia fet incursions a les fronteres d'Aragó i de València i eren a l'inici d'una llarga guerra. Les obres van començar simultàniament a tres punts del recorregut: als dos extrems del perímetre a tocar de mar –coneguts com esperons–, i a un sector de mur a prop de Santa Anna, al capdamunt de la Rambla. Els treballs es van executar els anys següents, fins que es va completar la totalitat del circuit plantejat a finals del segle XIII, amb la modificació d'alguns trams. Els anys 1360-61, les activitats es van centrar al front de la Rambla i a Sant Daniel. L'any següent es van iniciar les obres al sector de la Boqueria. Es van haver de dur a terme treballs complexos, perquè a més de la muralla, es va canviar el curs de la riera d'en Malla. A més, en aquesta etapa el Consell municipal va ordenar que fossin enderrocades totes les cases i altres construccions que estiguessin a menys de 37 metres del mur per la part de fora, i a menys de 3 metres per la part de dins. Aquesta ordre es va executar i es va mantenir com a normativa a complir a perpetuïtat: de fet, l'amplada de l'actual Rambla s'adí amb allò que establí aquesta disposició.

A partir de 1367 i fins a 1370 es van aixecar noves torres a diferents punts del perímetre i es van començar les obres dels ponts que salvaven el vall davant dels portals de Jonqueres, Santa Anna i la Boqueria. Entre el portal de Santa Anna i el de la Boqueria es situa la zona on s'ubica l'edifici motiu de la intervenció. Aquest portals, igual que el de Sant Antoni, el Portal Nou i el de Sant Daniel, estaven flanquejats per dues torres de planta poligonal.

Entre 1372 i 1375, després d'unes complexes negociacions amb el rei, el Consell de Cent va acceptar canviar el traçat i ampliar el perímetre de la muralla, englobant en el seu interior tot el Raval i arribant fins les Drassanes Reials. Seguint la nova proposta, el 1377 ja s'havia construït el Portal de Sant Antoni, amb les torres anomenades de Sant Lu i de Sant Urbà que el flanquejaven. Els treballs van continuar i la documentació indica que l'any 1389 el recinte s'havia tancat en la seva totalitat, malgrat que quedaven alguns trams on l'obra encara no era de pedra. Les obres de construcció al Raval van continuar el segle següent fins assolir l'aixecament de murs i torres en la totalitat del recinte

Possiblement amb la desviació de la riera Malla, i la construcció de la muralla, aquest sector es veurà àmpliament beneficiat. El nombre de construccions i alteracions urbanes del segle XV-XVI són patents en moltes intervencions de la zona. És el cas de la construcció del convent de Santa Teresa, al final del segle XVI. En plena època moderna, aquest sector serà ocupat per diverses i notables edificacions, com són exemples el Palau Maldà, Casa de la Congregació de la Puríssima Sang, el casal de Gremi de Revenedors.

L'ocupació d'aquest espai no s'aturarà en el següents segles. En el segle XVIII, , s'urbanitza la Rambla, que fins el moment es tractava d'un camí i un torrent ocasional que separava aquesta zona del barri del Raval. En el segle XIX, en el que la ciutat estava en ple procés d'industrialització, les muralles constituïen un destorb pel creixement urbanístic i es pren la decisió de enderrocar-les. Tot l'arc de la muralla de terra va desaparèixer l'estiu de 1854. El 1868 va ser el torn de la desaparició de la Ciutadella, on es va construir un gran parc urbà, i tot seguit es va eliminar la muralla de mar.

Amb la desaparició de les muralles molts edificis construïts a finals del segle XIX i principis del segle XX s'assentaren en els espais anteriorment ocupats per la muralla, i es per aquest motiu la necessitat de controlar els possibles moviments de terres de la zona, amb l'objectiu de conèixer una mica més el procés urbanístic que va conduir al tram actual d'aquest sector de la ciutat.

4.2. Intervencions arqueològiques anteriors

Han estat diverses les intervencions practicades en aquest sector de la ciutat, i en alguns casos les restes documentades han estat de gran valor per la seva contribució en el coneixement del procés històric de Barcelona.

.- Intervenció a l'edifici del carrer Palla, Plaça Nova (207/1988) Ferran Puig, Josep Pou.

La intervenció en aquest solar ubicat a la Plaça Nova, entre els carrers de la Palla i Boters, va consistir en l'obertura d'un conjunt de rases longitudinals i transversals a tota l'extensió del solar fins a una fondària de 3 m., cota en la qual es va localitzar el subsòl geològic. Com a resultat arqueològic es va constatar una forta remoció dels estrats a la zona, amb la qual cosa va ser impossible establir una seqüència estratigràfica. Es van localitzar restes materials dels segles XVIII, XIX i XX en un mateix paquet estratigràfic. Únicament al costat sud-est del solar, a l'angle del carrer de la Palla amb la Plaça Nova, es va localitzar un retall de planta quadrada de 2 m. x 2 m. amb un rebliment que va proporcionar restes d'època romana. Es van recuperar fragments de vasos ceràmics i altres objectes amb una cronologia que abastava des del segle I al V d.C.

.- Intervenció a l'edifici del carrer Arcs, carrer Boters, (Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya) (312/1988) J. Oriol Granados, Ferran Puig.

En aquesta intervenció, a la zona nord-oest del solar, limitant amb l'altre edifici, es van trobar restes d'un basament d'una construcció funerària. Aquest mausoleu construït amb opus caementicium presentava una planta rectangular i conservava part de l'ustrinum amb part de l'aixovar (dos bols de ceràmica de parets fines, i un ungüentari de vidre), tot datable al voltant del segle I d.C.. No es va localitzar cap resta de l'individu. En un segon moment cronològic, situat entre mitjan segle IV i principis del segle V, es va documentar un enterrament d'inhumació amb coberta de tegulae a doble vessant, així com, un enterrament infantil. En una tercera fase cronològica, en plena època alt-medieval (segles XI –XIII) es van excavar diverses sitges i es van recuperar restes materials. Per últim, es va localitzar les restes d'un pou mort del segle XV.

**.- Intervenció arqueològica a l'edifici núm. 11 del carrer del Pi¹² (335/1993)
Núria Miró i Alaix / Artur Cebrià i Escuer.**

Aquesta intervenció va permetre documentar restes arqueològiques dividides en cinc fases cronològiques. La més antiga es situava al Neolític Mig dins de la cultura dels Sepulcres de Fossa. Es trobava representada per dos enterraments i dues fosses més, relacionades amb pràctiques rituals dels enterraments. La segona fase cronològica (segles XV-XVI) estava representada per les primeres estructures de la casa-palau que s'instal·la a la zona com a resposta a l'afiançament de l'activitat urbana en aquest sector. La tercera fase, en plena època moderna (segles XVI-XIX), estava representada per les diverses remodelacions que pateix la casa-palau per passar a ser una casa de veïns de lloguer. La penúltima fase, ubicada a la primera meitat del segle XX, suposarà les darreres remodelacions de la casa amb la instal·lació de les canalitzacions d'aigua, les pavimentacions de diverses zones i els albellons de desguàs. Per últim, durant la segona meitat del segle XX, els albellons de maons seran substituïts per altres de formigó.

.- Intervenció arqueològica a l'edifici núm. 7 del carrer del Pi¹³ (013/99). Marc Jiménez Marzo

La intervenció va consistir en el seguiment de l'obertura d'una cala per tal d'instal·lar un ascensor . Es va documentar un estrat amb material romà pertanyent a l'època fundacional de la ciutat i un pou de captació freàtica que fou amortitzat durant el segon quart del segle XVI.

.- Intervenció arqueològica a Plaça del Pi, 1990¹⁴ . Júlia Miquel i López

La intervenció va consistir en la realització d'una cala de 5,45 m. x 3,21 m. i 4 m. de fondària per tal de instal·lar una estació transformadora. A nivell arqueològic es va poder documentar un retall a les argiles estèrils que es va interpretar com les restes d'una sitja que contenia material arqueològic (ceràmica vidriada). Aquesta sitja es trobava retallada per un fossar que contenia restes d'ossos humans que estaria relacionat amb l'església de Santa Maria del Pi. Per últim, per damunt es localitzava els diversos estrats

¹² Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

¹³ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

¹⁴ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

contemporanis relacionats amb la pavimentació de la plaça. No es disposa de cap cronologia per aquestes estructures.

.- Intervenció arqueològica a l'edifici núm. 13 del carrer dels Boters¹⁵ (142/03). Sergi Puente Perpinyà

La realització d'una intervenció arqueològica en aquest edifici va comportar la documentació d'un conjunt de restes arqueològiques que va permetre establir una seqüència cronocultural bastant àmplia. Així, la primera fase correspondria a nivells d'ocupació romana.. Es tractava d'un mur molt arrasat i de la seva rasa de fonamentació que va proporcionar una datació baiximperial. La segona fase es situava entre l'edat mitjana i moderna. La tercera fase correspondria la construcció d'un mur del qual es va poder documentar també la seva fonamentació, així com l'estrat d'anivellament posterior, amb una cronologia moderna. La quarta fase estava representada per una sitja de cronologia moderna. La cinquena fase estava definida pel conjunt de dipòsits i clavegueres dels segle XIX. També a aquesta fase correspondria l'empedrat de l'antic pati interior. La sisena fase estava representada únicament per les restes d'un paviment de finals del segle XIX i que possiblement cobriria les estructures de la fase 5. La darrera fase, la setena, es trobava representada pel paviment actual de la finca i la seva preparació.

.- Intervenció arqueològica al carrer Palla, 19-21: Hospital Sant Sever. (004/06)¹⁶ . Juan Ruiz García - Chroma

La intervenció arqueològica, fou motivada per les obres de rehabilitació integral de l'edifici amb la finalitat de documentar les cotes de fonamentació dels paraments i ampliar el coneixement de l'estat patrimonial del subsòl, per tal de plantejar plantes subterrànies. El projecte inicial va preveure la realització de 7 cales, amb l'objectiu prioritari d'obtenir informació sobre la fonamentació de l'edifici. No obstant, l'actuació es va ampliar a 10 noves cales de sondeig, anàlogues a les realitzades fins aquell moment, a més de 4 excavacions de rebaix en extensió en quatre sectors de l'immoble (pati; pòrtics o arcades

¹⁵Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/409>)

¹⁶ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

sud i est; sagristia; església i androna; i entrada del 19 i locals 1 i 3) per tal d'ajudar a l'establiment de la seqüència constructiva de l'edifici i relacionar-la amb la cronocultural.

En relació a la xarxa hidràulica de l'hospital, com a principal fita, la descoberta més destacable correspon a un conjunt de conduccions, drenatges, canals hidràulics i pous que es poden posar en relació als diferents sectors d'excavació, sent un element comú a tots i, per tant, al conjunt d'edificacions que conformaven l'antic hospital de Sant Sever. D'aquest conjunt, es pot dir que la fesomia, mètodes i materials amb que estaven construïts mostren un alt grau d'homogeneïtat, fet que permet afirmar que totes elles foren realitzades en el mateix període cronològic, que segons les dades obtingudes senyalaven l'últim quart del segle XVIII, dins dels processos de reforma que es porten a terme en les instal·lacions de l'hospital de Sant Sever. Sembla que el marc arquitectònic original del segle XVI no va sofrir cap transformació fins el segle XVIII que va suposar la reforma completa de les estances hospitalàries amb la construcció de les galeries o pòrtics amb voltes, així com la xarxa de canalitzacions de desguàs localitzada al pati, principal conjunt documentat en la intervenció.

.- Intervenció arqueològica al carrer Palla, 19-21: Hospital Sant Sever. (016/07)¹⁷ . Emiliano Hinojo García - Còdex, Arqueologia i patrimoni

En aquesta segona intervenció a l'edifici es va practicar una excavació en extensió de tota l'àrea afectada per la construcció d'un soterrani. Les restes documentades van establir un àmplia seqüència cronològica. La fase més antiga corresponia a una estructura negativa artificial que es relacionava amb el sistema defensiu de la colònia de Barcino. Es tractava d'un vall o fossat complementari que envoltava el recinte emmurallat, anomenat fossa fastigata (JOHNSON, A, 1983), que transcorria més o menys paral·lel a la cara exterior de la muralla, situada a uns 45 m. de distància en direcció sud. La construcció d'aquest sistema defensiu s'hauria de situar en el mateix moment o immediatament després de la construcció de la primera muralla de Barcino, és a dir, entorn al segle I dC. En aquesta intervenció no es van poder documentar nivells amb una cronologia propera al moment de construcció de l'estructura. Però sí que es va poder constatar l'amortització d'una forma progressiva des dels segles III - IV fins al V dC,

¹⁷ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

perdent d'aquesta forma la seva funció originària amb el temps. Posteriorment a la construcció d'aquesta estructura i al inici del seu colgament, a banda de la presència d'algunes fosses de funcionalitat indeterminada al sector nord del pati es va trobar una petita necròpolis. Aquesta es trobava formada per dues fosses practicades en el terreny geològic amb enterraments individuals que es disposaven de la mateixa manera, és a dir, orientades en direcció nord-oest/sud-est i sense cap tipus d'aixovar o element ornamental. A partir de la seqüència estratigràfica, es va atribuir a aquests enterraments una àmplia cronologia entre els segles III i IV dC. Als segles V - VI dC, l'ocupació d'aquest espai va disminuir substancialment. D'aquests moments tan sols van aparèixer algunes fosses de morfologia i funció indeterminada; dues estructures de combustió i una alineació de pedres que es van vincular amb diverses ocupacions relacionades amb activitats de caràcter temporal o esporàdic. L'absència d'estructures o restes rellevants fins a època baix medieval responia òbviament al fet que es tractava d'un indret no urbanitzable, ja que es situava a pocs metres de l'exterior del recinte emmurallat. No obstant, es va documentar la presència de ceràmiques de superfície espatulades de tradició carolíngia, cronològicament situades entre els segles IX - X, en nivells amb força quantitat de materials ceràmics dels segles V - VII dC, que no es relacionaven amb cap estructura d'habitació.

Així, doncs, les restes constructives més antigues no es van trobar fins a l'edificació d'un conjunt de cases d'època baix medieval (segles XIII - XIV) sobre les quals s'establí l'hospital. Lògicament les successives modificacions i reformes estructurals de l'edifici, principalment les del segle XVIII i XIX, van alterar notablement la fisonomia de les construccions originals. A nivell arqueològic, en primer lloc, es va detectar una anivellació o arranjamet de la zona prèvia a la construcció de les edificacions. A la major part dels sectors es va documentar la presència d'un nivell d'argiles de color marró fosc amb material ceràmic dels segles XIII - XIV, bàsicament fragments decorats amb policromia del tipus verd i manganès, així com de ceràmica vidriada

. Finalment, a nivell general, la major part d'aquestes estructures foren obliterades entre els segles XV i XVI. Al segle XVI, es van construir nous espais i instal·lacions per satisfer les necessitats sanitàries i espirituals dels malats que residien a l'hospital. Habilitada a la part posterior del immoble, s'edificà una església d'una sola nau de planta

rectangular amb la capçalera plana. A partir de la seva disposició, tècnica constructiva dels murs, així com pel retaule conservat actualment al Museu Diocesà de Barcelona, l'origen o construcció d'aquest espai es produeix a la primera meitat del segle XVI. Cal dir que en aquesta intervenció no es va documentar cap estructura o nivell de circulació associada a l'església original, ja que segurament es van veure afectats per les reformes dels segles XVIII i XIX). L'excavació parcial de l'interior de la sagristia va permetre la documentació d'un conjunt de fonamentacions o basaments de petites dimensions i planta quadrada que ocupaven la totalitat de l'estança. A partir de la morfologia i distribució d'aquestes estructures, es va interpretar que el terra o paviment original de la sagristia, probablement de fusta, es recolzava sobre aquests pilars que alhora estarien col·locats directament a sobre o enterrats superficialment sobre el terreny ja rebaixat. Aquesta tarima o plataforma elevada resultaria un mecanisme eficaç que permetria l'evaporació de la humitat a través d'una cambra ventilada i d'uns dispositius o canals que facilitarien la circulació de l'aire. D'aquesta forma, es protegien o salvaguardaven objectes de valor que s'hi custodiaven, com per exemple ornaments, vasos sagrats o el registre parroquial. Pel que fa les estructures d'hàbitat, dins de l'espai destinat al celler, rebost i pastador de l'hospital, es va documentar l'obliteració d'un dipòsit o fossa sèptica i d'una estructura indeterminada. D'altra banda, al Sector 2 o pati es localitzaren dos pous dels quals no es va poder precisar la seva cronologia, encara que la presència d'un pou dins d'aquest espai es documenta d'antic.

La reforma més important de l'hospital, detectada tant a nivell arquitectònic com arqueològic, es va produir a la segona meitat del segle XVIII. En aquell moment es va desenvolupar un procés de remodelació integral que acabarà per configurar l'actual estructuració interna de l'edifici, així com la construcció d'una nova i àmplia xarxa de canalitzacions de desguàs. També destaca la construcció de les galeries o pòrtics del claustre o pati que es localitza a la part posterior de l'edificació. Arqueològicament, es constatà l'aparició de nous espais o àmbits, com el situat entre l'actual passadís que connectava el pati interior amb el claustre i la cantonada sud-est de l'església. Aquesta estança, delimitada per tres murs de nova planta, aprofitava com a límit oest el mur mitger d'origen baix medieval, localitzat a la zona septentrional de l'actual església. D'altra banda, es van construir les galeries o pòrtics que volten el sector sud i oest del claustre de l'hospital, que funcionarien com espais de circulació i distribució

de les habitacions o estances situades a la part posterior del immoble, com per exemple les cel·les pels malalts mentals. claustr. També s'amplià el sistema de drenatge de residus domèstics, amb la proliferació de conduccions, pous, fosses sèptiques.. la major part situades a l'interior de les galeries o pòrtics del claustre.

Finalment, als segles XIX-XX, es realitzaren les darreres actuacions o remodelacions de l'immoble que va anar adquirint un caràcter domèstic, ja que les plantes superiors es van destinar majoritàriament al lloguer d'estances. Aquesta nova funció de l'hospital provocà la construcció del segon al quart pis, així com una reconfiguració dels accessos. En aquest sentit, a la cantonada sud-est del pati, va aparèixer un conjunt d'estructures que corresponien a les fonamentacions d'una escala pel personal de l'hospital que permetria un accés exclusiu o diferenciat dels llogaters a les plantes superiors. D'altra banda, es va construir un mur o nou límit de l'església, com un passadís per accedir des de l'androna o pati interior al claustre. Aquesta reforma semblava relacionar-se amb la divisió interna de l'església en dues plantes, projectant a tota la nau l'espai destinat al cor. Finalment, dins d'aquesta fase trobem una sepultura o cripta al subsòl de l'antic espai de culte. Segons la documentació conservada, l'any 1615 es va construir una primera sepultura on s'enterraven els malalts que morien a l'hospital, però al segle XIX se'n va obrar una de nova, que és la que es conservava fins a l'actualitat. L'any 1925, moment en què es va traslladar l'hospital al seminari major de les Corts, l'estructura fou buidada i, per tant, abandonada (VILLAVERDE I ORTEGA, 2004).

.- Intervenció arqueològica a l'edifici carrer Palla, 27 (074/06)¹⁸. Raquel Masó Giralt - ACTIUM

La intervenció arqueològica va estar motivada per la instal·lació d'un ascensor i la construcció d'una nova canalització de serveis i sanejament. Aquesta actuació comportava l'excavació d'un fossat que amidava 1,84 m. x 1,86 m. x 1,90 m. per a col·locar la caixa de l'ascensor i, a la vegada, el rebaix d'uns 40 – 60 cms. a totes les zones comunes de la planta baixa per a la instal·lació dels serveis. Els resultats obtinguts estaven relacionats amb l'edifici en peu que es construï durant la segona meitat del segle XIX, corroborant així la data del 1859 que constava en la planimetria original de la finca i desmentint la data de 1910 que ofería el registre del Cadastre. L'excavació també va

¹⁸ Carta Arqueològica de Barcelona (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/529>)

permetre observar el fet que, en aquest moment del segle XIX, quan es produeix la reestructuració de tot el barri Gòtic, i per extensió de tot el centre de Barcelona - remodelació ja iniciada al segle XVIII- els carrers de la zona no posseïen un clavegueram ben condicionat, ja que els calgué la construcció d'una fossa sèptica de grans dimensions. No fou fins a finals de segle XIX – principis de segle XX quan s'abandonà l'ús d'aquest sistema i es construí el clavegueram que ha funcionat fins al moment de començar l'obra. No obstant, la intervenció duta a terme bàsicament al pati de la finca, que era on s'hi emplaçava la fossa, no treu el fet que, si cal realitzar properes intervencions tant al vestíbul i al passadís en cotes més profundes com a les botigues que ocupen la resta dels baixos, puguessin aparèixer restes anteriors al segle XIX.

.- Intervenció arqueològica a la plaça Vila de Madrid. (009/01 (160/00 - 001/02 - 095/03). Francesc Busquets Costa / Isidre Pastor Batalla / Iñaki Moreno Expósito - ATICS SL; Júlia Beltrán de Heredia Becero - MuHBa; Agustín Gamarra Campuzano - Gamarra&García

La intervenció no va comportar l'excavació arqueològica en extensió de tota la superfície que ocupava l'actual plaça, sinó només dels sectors afectats pel projecte urbanístic. No obstant, tot i no haver exhaurit l'estratigrafia es va poder establir una seqüència cronològica que s'iniciava en època prehistòrica, concretament a meitat del VI mil·lenni amb la localització d'una estructura funerària de planta circular que en el seu interior es localitzava una sèrie de lloses de calcària disposades al voltant de l'inhumat formant una caixa o cista. D'aquesta inhumació només es conservava part de l'esquelet postcranial. Junt amb l'inhumat es van documentar restes lítiques que estarien relacionades amb la indumentària de l'individu. La següent fase cronocultural es situa en època romana (segles I-V dc.), amb la documentació de la via sepulcral i les restes de la necròpolis. Aquest fet ja quedà clarament documentat amb les excavacions dels anys 1954 i 1956/57. La intervenció del 2000-2003 va permetre conèixer l'ordenació de la resta de l'indret en aquests segles, establint una evolució cronològica i funcional. Així, del segle I dc., es va localitzar una sitja o pou, retallat en el sòl geològic, a l'extrem meridional del traçat de l'antic carrer de la Mare de Déu. El rebliment d'aquesta estructura (5 cànids en connexió anatòmica, 1 crani d'èquid) va portar als arqueòlegs a donar-li un caràcter o

funció ritual (possiblement associat al món funerari i a la via sepulcral que es troba a pocs metres vers l'oest).

Dels segles II-III dC., a l'extrem meridional del traçat de l'antic carrer de la Mare de Déu, es va poder documentar un àmbit funerari d'època Al seu interior es van localitzar nombrosos enterraments que determinaven la presència, d'almenys, uns 66 d'individus. Aquests enterraments varen ser realitzats utilitzant dos tipus de ritual, el de la incineració (7 individus) i el de la inhumació (47 individus). Tot aquest nombre d'enterraments presentaven diverses tipologies de tombes (incineració en urna, dintre una tomba de tegulae i en caixa de fusta) (inhumacions en fossa simple, en fossa emmarcada per pedres, en tomba de tegulae, dintre una àmfora i en tomba amb forma de cupa). Algunes d'aquestes tombes anaven associades amb ofrenes de diverses tipologies i sense gairebé aixovar. També va ser possible documentar elements que acompanyaven segurament als rituals que envoltaven la mort (banquets funeraris). Per la importància del fet, cal destacar la troballa en el sector sud d'aquest espai d'una tomba del tipus cupa de planta rectangular i bastida amb obra de maçoneria que presentava un revestiment exterior de color vermell. Entre el material moble que es recuperà relacionat amb la cupa va aparèixer una placa de marbre amb una inscripció de temàtica funerària. També es documentà la part inferior d'una ara funerària, feta amb gres de Montjuïc, associada a uns nivells de cendres i carbons i amb una mena d'objecte de fusta.

D'altra banda, també cal remarcar la troballa en el sector nord-est de l'àmbit funerari d'una petita estructura de forma rectangular i amb els angles arrodonits, formada per argila cremada i endurida. Es va interpretar com un possible ustrinium. Es va situar la data d'abandonament d'aquest espai funerari a mitjans del segle III dC. (post quem), en un període en el que s'han constatat revingudes d'alguna riera, segurament la que discorria per l'actual zona de les Rambles. D'altra banda, en els límits orientals d'aquesta estructura funerària es localitzaren, tres enterraments més.

Amb la reconversió de l'antiga edificació ocupada per "Parcs i Jardins" de l'Ajuntament de Barcelona en un nou espai museogràfic d'interpretació de la "via sepulcral d'època romana"(BCIN-Zona Arqueològica), es va fer necessari practicar dos sondejos que van permetre documentar més enterraments en inhumació i el pou d'excavació del Sr Serra Ràfols realitzat per accedir a la cupa núm. 1. A la banda interior del local semisoterrat, sota el paviment de formigó de l'edificació es localitzà un estrat

d'argila que presentava quatre retalls, dos dels quals presentaven restes de diferents paviments i semblaven formar part de la via funerària o sepulcral d'època romana (segles II-III dC.). Per últim, en el Sondeig 1, es va documentar un pou de planta circular tallat en el sòl natural.

A finals del segle III i durant els segles IV-V dC., la zona va patir un canvi morfològic (revingudes de riera), fet que comportà també una transformació en la dinàmica ocupacional de l'indret. Així, l'espai de via sepulcral estava totalment abandonat i cobert per llims. Tot i això, la zona va continuar ocupada durant aquest període. Així, en la zona anteriorment utilitzada com a àmbit funerari i pels seus entorns, es van documentar 5 sitges que estaven retallant alguns dels nivells i alguna tomba que es va ubicar entre finals del segle III i durant el segle IV dC. Cap a la zona central (a l'est de la via sepulcral) es documentaren un seguit de murs molt afectats per construccions posteriors, i quatre retalls de planta totalment informe amb rebliments datats entre els segles IV-V dC. També a la zona més central de la plaça (al nord-est de la via sepulcral) es va localitzar un lacus amb cubeta de decantació de planta circular que es va datar entre els segles IV i V dC. Més al nord d'aquesta estructura, la instal·lació dels tubs per la RSU, va comportar que s'excavés tota una zona (una rasa de metre i mig d'amplada) fins a localitzar nivells d'època romana. Es pogueren documentar estrats, murs, paviments d'opus signinum, paviments de calç, preparació de paviment i un retall informe.

En època tardorromana i alt medieval es va documentar revingudes de riera, que donaren lloc a la formació de diversos estrats de graves, i còdols en els quals es van poder recuperar diversos fragments de ceràmica antiga molt rodada.

En època medieval (segles XIV-XV) es van localitzar diferents estructures i nivells arqueològics relacionats amb possibles habitacions o àmbits domèstics, que semblaven estar marcant l'entramat urbà de la zona en època medieval. Totes aquestes estructures presentaven una mateixa tècnica constructiva, estaven orientades en el mateix sentit (eixos est-oest / nord-sud) i es trobaven fonamentades en els estrats de rierades. En el conjunt d'aquestes estructures es van identificar diverses fases constructives, amb una datació des d'un post quem del segle XIII (monedes del rei Jaume I) fins al segle XV. La disposició que presentaven alguns murs va permetre argumentar l'existència d'un àmbit porticat que podria correspondre al vestíbul d'entrada d'un gran casal noble, finca que originalment ocuparia la part nord del solar, on posteriorment es bastí el convent.

Dins de l'època moderna (segle XVI- segle XIX) la morfologia urbanística de l'indret es transformarà radicalment amb la construcció del Convent de Santa Teresa. La data de fundació d'aquest és de finals del segle XVI (1588) i la finalització de les obres de construcció són del primer decenni del segle XVII. Els treballs arqueològics van permetre documentar la planta de l'església (orientada est-oest), ubicada a la confluència del carrer de la Canuda i de l'antic carrer de la Mare de Déu, el traçat del qual també es va documentar. Al llarg de tota la nau es van localitzar unes 10 tombes d'inhumació. D'entre les altres dependències del convent documentades cal fer esment de la cripta subterrània de grans dimensions que transcorria paral·lelament a l'ala de llevant del claustre, per damunt la qual estarien les dependències del 'de profundis'. A l'extrem nord, a tocar de la capçalera de l'església, s'hi localitzà l'espai habilitat per a les sepultures dels membres de la comunitat femenina del convent. La data de construcció del conjunt de la cripta s'ubicava a mitjan segle XIX, així ho reflectia la data d'un rajol -1852- que presidia el frontal de la graella de nínxol. Delimitat per la nau de l'església, la cripta, i les ales de servei del convent, es van localitzar les estructures del claustre de la comunitat religiosa.

Per últim en època contemporània (segle XX), durant la Guerra Civil (1936-1939) el Convent de Santa Teresa s'abandonà definitivament, i s'habilità un refugi subterrani antiaeri justament sota algunes de les estances i zones del convent. Els passadissos estaven reutilitzant una estructura subterrània relacionada amb els anys en què el convent fou desamortitzat. Al finalitzar la Guerra Civil, el Convent de Santa Teresa fou enderrocat totalment, deixant configurat l'espai com un gran solar buit. Posteriorment, durant la dècada dels 50, aquest solar s'urbanitzà i es creà l'actual Plaça Vila de Madrid.

5. METODOLOGIA I ÀREES AFECTADES

El motiu de la intervenció era la remodelació de l'edifici per a usos comercials i d'habitatge. Així, a nivell de planta baixa estava previst la realització de diverses tasques per tal de reforçar les fonamentacions, mitjançant micropilotatge. En aquesta planta baixa es documenten diversos soterranis que amb el temps han estat clausurats i obliterats, la qual cosa dificulta poder constatar si les fonamentacions noves s'assenten sobre aquest soterranis o directament al subsòl.

En concret les obres al subsòl es centren en tres zones de l'edifici (veure plànol):

.- **La zona 1** es localitza a l'extrem est de l'edifici en el costat del carrer Pi, número 1. Es tracta d'un antic local comercial que presentava un soterrani aprofitat com a magatzem frigorífic. Aquí s'ha de practicar un total de tres rases que responen a les riostes i encepats dels micropilotatges. Donada la fondària des del carrer d'aquest soterrani (a uns 4m) i la profunditat de les rases (0,80) el control arqueològic va encaminat a comprovar si resta encara estratigrafia arqueològica i en el cas de ser de cronologia prehistòrica es passaria a realitzar una cala de sondeig. (de 2 x2 m, mesura correctora) fins a esgotar l'estratigrafia antròpica, es dir, fins el substrat geològic.

.- A la **zona 2**, ubicada a la zona més central de la façana del carrer Pi número 16, l'actuació de l'obra comportava la realització dos fossats d'ascensors i de diversos encepats i riostes, bona part dels quals coincideixen amb les fonamentacions actuals. En el moment de l'inici dels treballs no es té constància de l'existència d'un possible soterrani en aquesta zona, per la qual cosa els treballs de rebaix van ser objecte de control arqueològic.

.- Per últim la **zona 3** es localitzava a l'interior de l'edifici, concretament en un antic pati de llums. Aquí es tractava de controlar el rebaix de les riostes dels micropilotatges, les quals dibuixaven una forma quadrangular al voltant del pati i baixaven uns 0,80 m.

Una altra zona de treball, però no contemplada a les obres, va ser la petita intervenció feta en un petit espai soterrani situat sota les escales que pugen als pisos superiors. És un espai que també forma part estructural de l'edifici i on es va practicar un petit sondeig per tal de poder comprovar si encara restava estratigrafia antròpica.

El control arqueològic d'aquestes obres respon en definitiva a la principal raó de ser de l'arqueologia urbana que és l'estudi de l'evolució història de la ciutat a la zona on es realitzi, allò que ha impulsat i ha provocat canvis en el territori, tant en l'àmbit geomorfològic com urbanístic, històric, organitzatiu i social, fins a esdevenir el fet concret del moment actual. Per tal d'aconseguir aquests objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

6. DESENVOLUPAMENT I RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

6.1. Zona 1

En aquesta zona els treballs es localitzaven al soterrani de l'antic local comercial.

La cota dels treballs a realitzar es situava a uns 4 m per sota del nivell del carrer, és a dir a uns 4,60 m snm. Es va controlar el traçat d'una rasa (R.1100) de 8 m de llarg per 0,40 m d'ampla i una fondària de 0,80m. Els primers 0,60 m corresponien a la fonamentació de la mitgera i a la solera del paviment. Per sota trobem una capa d'argiles vermelles amb nòduls de tortorà, sense cap resta arqueològica, per la qual cosa i donat que s'havia arribat a la cota de l'encepat no es va procedir a continuar el rebaix.

En aquesta zona estava previst la realització de dues rases més, 1200 i 1300, però totes dues coincidien amb les actuals fonamentacions amb la qual cosa no es va dur a terme el control arqueològic, doncs no afectaven cap possible estrat antròpic.

6.2. ZONA 2

En aquesta zona, els treballs van consistir en l'excavació de diverses rases de refonamentació a la planta baixa de la finca (d'uns 0'60 m d'ample per 0'80 de profunditat), un encepat (1,35 x 2'40 m i 1 m de profunditat) i l'excavació de dos ascensors que, en trobar-se un al costat de l'altre, presenten unes dimensions totals de 2 x 4 m i uns 2 m de rebaix.

La rasa 2100 transcorria paral·lela a la façana a uns 5,5 m de distància, amb una llargada de 6,5 m. L'estratigrafia documentada consisteix en un únic paquet de runa i deixalles (UE.2101), poc compactat, que arribava fins la cota final de la rasa. Aquesta es va iniciar a la cota 8,40 m snm i va arribar fins els 7,60 m snm.

Les rases 2200 i 2300 unia la rasa 2100 amb la fonamentació de la façana, amb un total de 6 m de llarg. Durant els rebaixos d'aquestes es van documentar també algunes riestes de l'edifici actual que van haver de ser desmuntades fins a la cota d'afectació de l'obra.

El tram de la rasa 2300, a més a més,

coincidia amb el mur mitger d'un altre soterrani documentat, el qual va ser desmuntat fins la cota d'obra. A la zona central de les dues rases es va realitzar un encepant, R.2400, les dimensions del qual van ser ampliadetes en relació al plànol, amb unes mides finals de 1,35 x 2'40 m i 1 m de

profunditat En tot el procés de rebaix de les rases i riostes, l'únic estrat documentat estava definit per la capa de runes i deixalles documentat en la rasa 2100. No es va arribar a cap substrat anterior a la construcció de l'edifici.

A tocar de la rasa 2300 es va documentar un pou, també coetani de l'edifici, que es va veure lleugerament afectat (2302). Obrat amb maons massissos (0'15 x 0'30 m) i morter de calç, presenta una planta de forma pseudotrapezoïdal (quatre costats amb dimensions 1 x 1 x 0'9 x 0'4 m) amb una tapa de ferro colat que s'ajusta a la

forma de la boca. Està ubicat al costat d'un petit soterrani, ja conegut, situat en l'extrem SO de l'àmbit intervingut. Aquest soterrani presentava unes dimensions de 3 x 3'7 m, i la paret nord del soterrani configura la paret sud del pou. Es va comprovar que la profunditat del pou era de 6'5 m, amb el fons ple de terra. Es va decidir reblir-lo amb la terra extreta de l'excavació i només es va desmuntar 0'8 m de les parets E i O.

En aquesta zona també es van practicar dos fossats d'ascensor, un al costat de l'altre, amb unes dimensions totals de 2 x 4 m i uns 2 m de rebaix.(R.2600). L'estratigrafia fins els dos metres de profunditat aproximadament correspon a sediments procedents de runes amb material contemporani (segles XIX-XX) que inclou plàstics, llaunes i fins i tot

restes de papers. A més en alguns punts de l'espai intervingut (fonamentalment en el costat est dels ascensors) es va documentar un estrat més argilós (UE 2602) aparegut a 1'6 m de profunditat. Presentava les mateixes característiques cronològiques que l'estrat superior, amb barreja de materials i deixalles contemporanis i restes de material arqueològic molt residual, que indica una remoció de terres important, segurament durant les obres de l'edifici actual, que

data del segle XIX, o, més probablement, de la filatèlia Monge (1910), que va comportar una profunda remodelació d'aquest espai i que va fer desaparèixer un pati central dissenyat i executat en el projecte original de la finca. Als dos metres de profunditat es

documenta un estrat argilós, de color vermell, molt compacte i net, amb nòduls de calç, que podria ser el tortorà (UE 2603). Aquest estrat no s'ha rebaixat perquè queda per sota dels requeriments de cota de l'obra.

La rasa 2500 coincidia en el seu traçat amb la fonamentació actual de la façana per la qual cosa no va ser objecte de cap seguiment arqueològic.

6.3. Zona 3

Com ja hem indicat anteriorment aquesta zona s'ubica en un antic pati interior. Aquí es van practicar les riestes dels micropilotatges, les quals formaven un quadrat al voltant de les parets actuals. Aquesta rasa (R.3100) tenia una amplada de 0,40 m i una fondària de 0,80 m. Abans d'iniciar els rebaixos es va

procedir a la neteja del subsòl uns 0,20 m, amb la qual cosa la rasa es va iniciar a la cota 8,41 m snm.

A nivell estratigràfic es va contrastar la mateixa dinàmica documentada a la zona 2. Els primers 0,60 m de fondària es trobaven definits per una capa de runes i material antròpic actual (Ue 3101), per sota de la qual i fins la cota d'obra (7,61 m snm), es localitzava un estrat argilós (Ue 3102) amb presència orgànica susceptible de contenir restes

arqueològiques, tot i que no es va recuperar cap fragment.

6.4. Zona 4: Soterrani

Finalment, s'ha baixat a l'interior d'un petit espai soterrani (fresquera?, bodega?) situat sota de les escales que pugen als pisos superiors. És un espai que també forma part de l'edifici. S'hi accedeix mitjançant unes escales de mà perquè s'han perdut les de l'accés original, situat al costat de l'antiga filatèlia Monge. Presenta una altura de 2'5 m i unes dimensions internes de 5'3 x 3'5 m. L'espai interior està

dividit en dues zones separades longitudinalment per dos pilars que generen tres arcs de mig punt construït amb maons. Les parets són de pedra perquè es corresponen amb les

de l'edifici (totes les parets, de pedra o maons, havien estat enlluïdes amb calç, encara que s'havia perdut en part). Es va fer una petita cala (Ue 4100) a la cantonada SE per a veure la fonamentació del mateix, i es va comprovar que baixa uns 0'50 m i que retalla un estrat que sembla el geològic, tortorà d'argiles molt netes de color vermellós, compacta i abundants nòduls de calç (UE

4101).

Aquest espai podria haver estat utilitzat pels ocupants dels locals de la planta baixa de l'edifici com a bodega o fresquera.

7. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció no ha aportat resultats positius pel que fa referència a l'ocupació històrica d'aquesta zona de la ciutat, emmarcada dins del *suburbium* de Barcino, i que creixerà al voltant de la construcció de l'església de Santa Maria del Pi, documentada des del segle X. Serà a partir del segle XIV quan, al voltant de la construcció de la nova església es desenvolupa un burg que poc a poc anirà creixent econòmicament i socialment.

Aquesta zona patirà també noves transformacions en el segle XVIII i XIX, amb la construcció de nous edificis i palaus que, òbviament, afectaran a les construccions antigues. Un clar exemple serà la construcció durant el segle XIX del Palau Castell de Ponç, objecte de les reformes actuals i que ha comportat la intervenció arqueològica motiu d'aquesta memòria. A més, les reformes posteriors que responen a necessitats comercials, com són els soterranis localitzats en diverses zones de l'edifici, han contribuït en gran mesura també a que part de les restes anteriors a aquestes construccions fossin arrasades.

No obstant això, no descartem que en futures intervencions en el subsòl puguin aportar més dades sobre el desenvolupament històric i social del barri del Pi, donat que es tracta d'una de les zones més antigues i cabdals de la formació urbana de la ciutat de Barcelona.

8. BIBLIOGRAFIA

AA.VV. (1958) Geografia de Catalunya: Geografia física. Tomo Ed. AEDOS. Barcelona

AA.VV.(1984) Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat. Tomo 8. Ed. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona

AA.VV. (1999): *La Barcelona Gòtica*. Institut de Cultura: Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, LL.M. (1974) *Ceràmica catalana decorada*. Ed. Vicens Vives. Barcelona.

BELTRAN DE HEREDIA, J. (1994) " Terminologia i ús dels atuells ceràmics de cuina a la baixa Edat Mitjana". A *Del Rebost a la Taula. Cuina i menjar a la Barcelona gòtica*. Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pp. 46-58

BELTRAN de HEREDIA, J; BUSQUETS, C.; PASTOR, I. (2004), *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva realitzada a la plaça Vila de Madrid (Ciutat Vella), novembre 2000-juliol 2003*. Barcelona

BELTRAN DE HEREDIA, J. (1998) " Tipologia de la producció barcelonina de ceràmica comuna baix medieval: una proposta de sistematització". A *Ceràmica Medieval i postmedieval. Circuits productius i seqüències culturals*. Padilla, J.I.; Vila, J.M. (Coord). Monografies d'arqueologia medieval i postmedieval, Nº 4. GRAMP.-UB. Barcelona.

BERNAUS, M. (2004) "Santa Maria del Pi" a *L'Art Gòtic a Catalunya, Arquitectura II: catedrals, monestirs i altres edificis religiosos, vol 2*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, pag. 96-101.

CUBELES, A. (2003) " Poder públic i llançament urbanístic en el segle XIV" a *Barcelona Quaderns d'Història, 8*, pp. 35-64. Barcelona

CUBELES, A.; PUIG, F. (2004) "Les fortificacions de Barcelona" a *Abajo las murallas. 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*. Catàleg Exposició. Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Barcelona

JULIÀ,R. (1977) « Característiques litològiques de les « rieres » del Pla de Barcelona » En *Cuadernos de Arqueologia e Historia de la Ciudad*. Seminario de Investigación A. Duran

Sanpere. *I Col·loqui del Pla de Barcelona*. Exc. Ajuntament de Barcelona. Museu d'Història de la Ciutat. Fac. de Geografia e Història, U.B., pp. 21-26.

OLIVÉ, J. (1993) "Les rieres del pla de Barcelona a mitjan del segle XIX ". En *III Congrés d'Història de Barcelona. Ponències i Comunicacions : La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'Història. Balanç historiogràfic d'una decada*. Barcelona 20, 21 i 22 d'octubre. Ex. Ajuntament de Barcelona. Institut municipal d'Història., pp. 399-408

PALET, J.M. (1994) Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval segles II-I a.C.- S.X-XI d.C. En *Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona*. Nº 1. Ed. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona

RIBA, O. (1993) "Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona" . En *III Congrés d'Història de Barcelona. Ponències i Comunicacions : La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'Història. Balanç historiogràfic d'una decada*. Barcelona 20, 21 i 22 d'octubre. Ex. Ajuntament de Barcelona. Institut municipal d'Història, pp. 171-176

RIU-BARRERA, E. (2003) "Urbanisme i arquitectura ciutadana. Tipus i evolució de les cases urbanes". A PLADEVALL, A. (dir), *L'art gòtic a Catalunya, Vol. III; Dels palaus a les masies*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2003. pp. 150-151

SOLÉ, L. (1963) Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés. A *MISCELIANEA BARCINONENSIA. Año II- Abril. Pub. de la Delegació de Servicios de Cultura de l'Exc. Ajuntament de Barcelona*, pp. 7-54

VILA, P. (1977) "La circulació de les aigües del Pla de Barcelona en el passat". En *Cuadernos de Arqueologia e Historia de la Ciudad. Seminario de Investigación A. Duran Sempere. I Col·loqui del Pla de Barcelona. Exc. Ajuntament de Barcelona. Museu d'Història de la Ciutat. Fac. de Geografia e Història, U.B.*, pp. 13-20

Carta Arqueològica de Barcelona : <http://cartaarqueologica.bcn.cat>

9. FITXES DE LES UE DOCUMENTADES

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15		U.E.: 1100
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Rasa de fonamentació	
Cota Superior: 4,60 (en metres)	Cota Inferior: 3,80 (en metres)	
Relacions Físiques: Talla a: 1101		
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)	Datació: 2015	
Interpretació: Rasa de fonamentació feta per l'obra		

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15		U.E.: 1101
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Geològic	
Textura: Argilosa	Consistència: Compacta	
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica		
Composició Orgànica:		
Composició Artificial:		
Color: Vermell	Cota Superior: 4,00 (en metres)	Cota Inferior: 3,80 (en metres)
Relacions Físiques: És tallat per: 1100		
Fase Cronològica: Altres	Datació: Geològic	
Interpretació: Estrat definit per les argiles vermelles amb reste de nòduls carbonatats		

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15		U.E.: 2100
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Sondatge	
Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,60 (en metres)	
Relacions Físiques: És igual a: 2300 Talla a: 2101		
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)	Datació: 2015	
Interpretació: Rasa de fonamentació feta per l'obra		

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 2101
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Anivellament		
Textura: Argil-losorrenca	Consistència: Solta		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Material de construcció, Morter, Plàstics, Runa			
Color: Marró clar	Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,80 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 2602 És tallat per: 2100-2300-2200-2400-2600			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: S.XIX-XX	
Interpretació: Estrat de runa i deixalles que cobreix tot el solar			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 2200
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Rasa de fonamentació		
Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,60 (en metres)		
Relacions Físiques: És igual a: 2300 Talla a: 2101			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: 2015	
Interpretació: Rasa de fonamentació actual			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 2300
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Sondatge		
Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,80 (en metres)		
Relacions Físiques: És igual a: 2100-2200 Talla a: 2101-2301			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: 2015	
Interpretació: Rasa de fonamentació			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15				U.E.: 2301	
Tipus d'U.E.: Estructura positiva			Definició: Pou		
Composició Geològica:					
Composició Orgànica:					
Composició Artificial: Material de construcció, Morter					
Color:		Cota Superior: 8,30 (en metres)		Cota Inferior: 2,10 (en metres)	
Amplada: 0,90 (en metres)		Longitud: 1,00 (en metres)			
Relacions Físiques: És tallat per: 2300					
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)			Datació:		
Interpretació: Pou de planta trapezoïdal fet de maons i morter de calç, actualment en desús.					

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15				U.E.: 2400	
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall			Definició: Rasa de fonamentació		
Cota Superior: 8,40 (en metres)		Cota Inferior: 7,40 (en metres)			
Relacions Físiques: Talla a: 2101					
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)			Datació: 2015		
Interpretació: Encepats de micropilotatges					

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15				U.E.: 2600	
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall			Definició: Fossat		
Cota Superior: 8,40 (en metres)		Cota Inferior: 6,40 (en metres)			
Relacions Físiques: Talla a: 2101-2602					
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)			Datació: 2015		
Interpretació: Fossat dels ascensors de la zona 2					

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 2602
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Anivellament		
Textura: Argilosa	Consistència: Solta		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Material de construcció, Morter, Plàstics, Runa, Ceràmica			
Color: Marró fosc	Cota Superior: 6,70 (en metres)	Cota Inferior: 6,40 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 2603 És cobert per: 2101 És tallat per: 2600			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: S.XIX	
Interpretació: Restes d'un possible estrat antropoc anterior a la construcció de la casa			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 2603
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Geològic		
Textura: Argilosa	Consistència: Compacta		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color:	Cota Superior: 6,40 (en metres)	Cota Inferior: 0,00 (en metres)	
Relacions Físiques: És cobert per: 2602			
Fase Cronològica: Altres		Datació:	
Interpretació: Nivell geològic definit per argiles i nòduls de tortorà.			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 3100
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Rasa de fonamentació		
Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,60 (en metres)		
Relacions Físiques: Talla a: 3101			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: 2015	
Interpretació: Riostes dels micropilotatges que dibuixe un quadrat a la zona del pati interior (Zona 3)			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 3101
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Anivellament		
Textura:	Consistència:		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Material de construcció, Morter, Plàstics, Runa, Ceràmica, Metall			
Color: Marró clar	Cota Superior: 8,40 (en metres)	Cota Inferior: 7,80 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 3102 És tallat per: 3100			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació: Estrat de runes i deixalles que anivellant el terreny			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 3102
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Anivellament		
Textura: Argilosa	Consistència: Compacta		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica: Carbons, Matèria en descomposició			
Composició Artificial:			
Color: Marró fosc	Cota Superior: 7,80 (en metres)	Cota Inferior: 7,60 (en metres)	
Relacions Físiques: És cobert per: 3101			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació: Estrat argilós sense runes susceptible de contenir material arqueològic.			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 4100
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall	Definició: Sondatge		
Cota Superior: 5,60 (en metres)	Cota Inferior: 5,10 (en metres)		
Relacions Físiques: Talla a: 4101			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació: 2015	
Interpretació: Cala practicada la soterrani localitzat al costat de la filatèlia Monge			

Nom Jaciment/Codi: CARRER DEL BOTERS 2; PI 16, BARCELONA 097/15			U.E.: 4101
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Geològic		
Textura: Argilosa	Consistència: Compacta		
Composició Geològica: Argiles, Carbonatació càlcica, Pedres, Sorres, Altres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color: Taronja	Cota Superior: 5,60 (en metres)	Cota Inferior: 5,10 (en metres)	
Relacions Físiques: És tallat per: 4100			
Fase Cronològica: Altres		Datació: Geològic	
Interpretació: Capa de tortorà localitzada a la cala practicada al soterrani (Zona 4)			

10. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

430750

431000

431250

4581805

4581555

NOM DEL PROJECTE

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA EFECTUADA A L'EDIFICI CARRAR DEL PI, 16 I DEL BOTERS, 2.

CODI 097/15

MUNICIPI

BARCELONA

DISTRICTE

CIUTAT VELLA

LLEGGENDA

Escala 1:2.500
originals DIN-A3

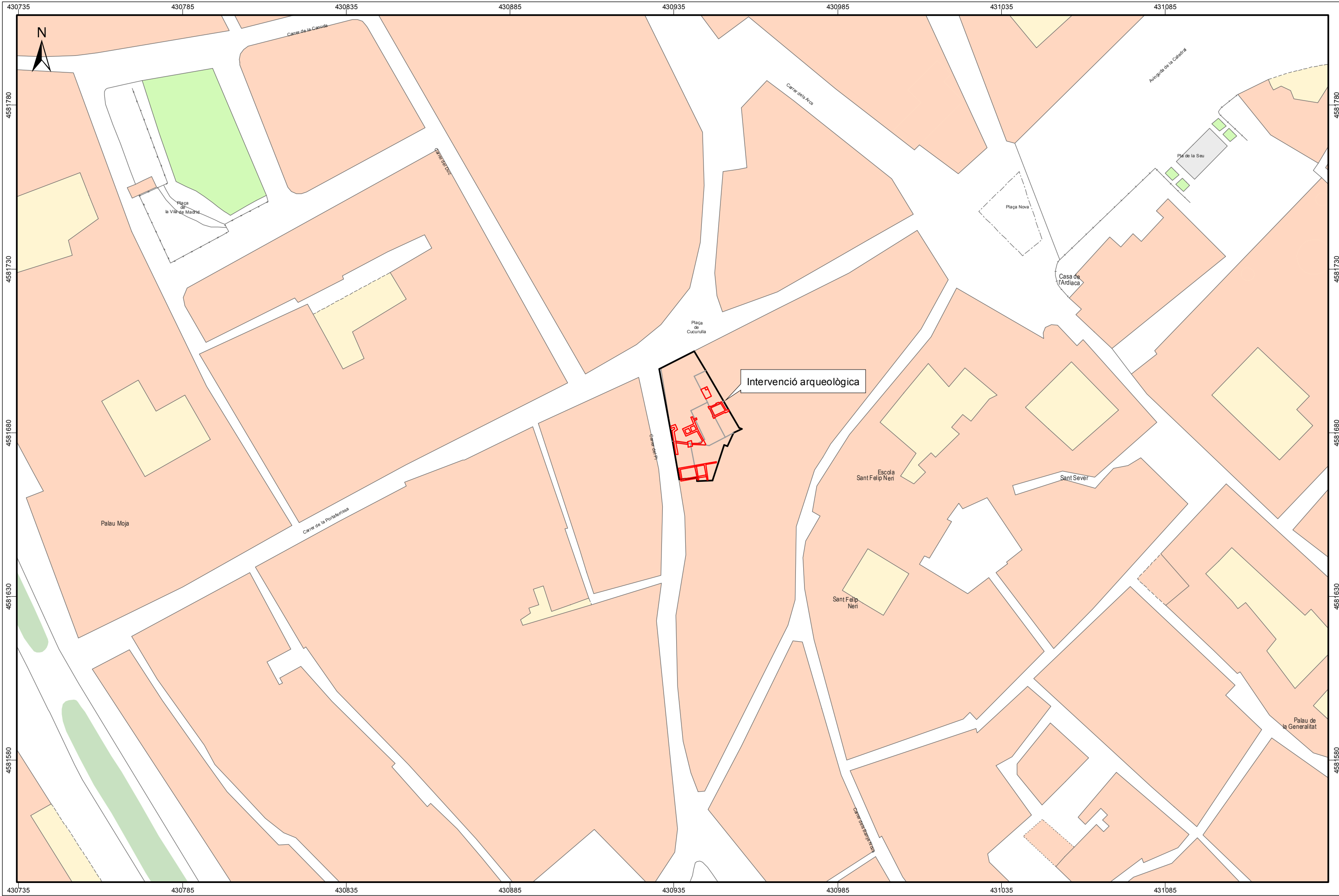
BASE CARTOGRÀFICA: ICC www.icc.cat
PROJECCIÓ UTM FUS 31N / ETRS 89

PLÀNOL NÚM.: 1

430750

431000

431250

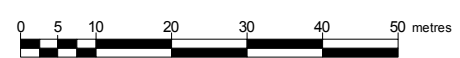

 NOM DEL PROJECTE: **Intervenció arqueològica preventiva a l'edifici del carrer del Pi, 16 i carrer dels Boters 2 de Barcelona.**

ARQUEÒLEG: **Anna Bordas
José Manuel Espejo**

CARTOGRAFIA: **Alex Moreno**

ESCALES: **1:1.000**
ORIGINALS DIN-A3
 NUMÉRICA

GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL: **Localització intervenció arqueològica**

DATA: **febrer 2016**
 PLÀNOL: **2**

